

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 4 (33)

2019
КИЇВ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ — ЗАСНОВАНИЙ У 2011 Р.

ВИДАЄТЬСЯ ЧОТИРИ РАЗИ НА РІК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

СИМОНЕНКО Олександр, доктор історичних наук,
Інститут археології НАН України

Відповідальний секретар

ГОРБАНЕНКО Сергій, кандидат історичних наук,
Інститут археології НАН України

Відповідальні за випуск

ФІАЛКО Олена, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

ШЕЛЕХАНЬ Олександр, кандидат історичних наук,
Інститут археології НАН України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

БИРКЕ Віталіє, доктор археології, Інститут археології та історії мистецтв Академії наук Румунії

БОЛТРИК Юрій, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

БРУЯКО Ігор, доктор історичних наук, Одеський археологічний музей НАН України

БУЙСЬКИХ Алла, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ГОЛДЕН Пітер, професор, Університет Ратгер, США

КУЛАКОВСЬКА Лариса, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

МОЦЯ Олександр, член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

ОТРОЩЕНКО Віталій, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ПОЛДОВИЧ Юрій, кандидат історичних наук, філіал Національного музею історії України — Музей історичних коштовностей України

ПОЛТОВИЧ-БОБАК Марта, професор, Жешувський університет, Польща

ПОТЄХІНА Інна, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СКОРИЙ Сергій, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

СОН Наталія, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СТЕПАНЧУК Вадим, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав, доктор історичних наук, Київський національний університет

ТОЛОЧКО Петро, академік НАН України, Інститут археології НАН України

ФІАЛКО Олена, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

ХАЗАНОВ Анатолій, професор, Університет Медісон — Вісконсін, США

ХОХОРОВСЬКІ Ян, професор, Ягеллонський університет, Польща

ЧАБАЙ Віктор, член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

У ВИПУСКУ:

НАШ ЮВІЛЕЙ

СТАТТІ

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ

ПОХОВАЛЬНИЙ ОБРЯД У СКІФІВ

АРХЕОЛОГІЯ МИСТЕЦТВА

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

ІСТОРІЯ НАУКИ

ХРОНІКА

АРХЕОЛОГІЯ І ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Науковий журнал з проблем археології та давньої історії

У журналі публікуються результати досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців, скіфів та сарматів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл, матеріальної культури середньовіччя і нового часу. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела.

Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться давньою історією України.

The results of research on the archaeology and ancient history of Ukraine are published in the journal. The questions of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, the pages of the history of Cimmerians, Scythians and Sarmatians, material and spiritual culture of Greeks in the Northern Pontic region, ethnogenesis and early history of Slavs, development of the cities and villages of Ancient Rus, material culture of Medieval and Modern periods are observed. New archeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This journal is intended for archeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for all who is interested in early history of Ukraine.

Засновник та видавець:

Інститут археології
Національної академії наук України

Свідоцтво про реєстрацію ЗМІ:

КВ № 17659-6509Р від 29.03.2011

Адреса редакції:

Україна, 04210, Київ 210, просп. Героїв Сталінграда, 12

Тел.: (+380-44) 418-61-02

Факс: (+380-44) 418-33-06

E-mail: secretaradiu@gmail.com

Офіційна сторінка видання:

Сайт «Спілка археологів України» [<http://www.vgosau.kiev.ua>] —

Бібліотека — Журнал «Археологія і давня історія України»

[http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=111&Itemid=183]

Затверджено до друку Вченою радою

Інституту археології НАН України

24.10.2019, протокол № 7.

Рисунки авторські

Надруковано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка С. А. Горбаненка

Усі права застережено. Передрук можливий
зі згоди редакції та авторів статей

Виходить за інформаційної підтримки
Всеукраїнської громадської організації
«Спілка археологів України»

ISSN 2227-4952

Усі матеріали рецензовано

© ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ, 2019

Підписано до друку 16.12.2019. Формат 60 × 84/8. Гарн. Century Schoolbook. Папір офс.

Друк офс. Ум.-друк. арк. 51,85. Обл.-вид. арк. 58. Тираж 150 екз. Зам.

Тираж віддруковано ТОВ «Майдан», 61002, Харків, вул. Чернишевська, 59. Тел.: (057) 700-37-30.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1002 від 31.07.2002 р.

ЗМІСТ

НАШ ЮВІЛЕЙ

Отрощенко, В. В. Perpetuum mobile української археології (до 70-річчя від дня народження Ю. В. Болтрика)
Біляєва, С. О. Кризь призму нового бачення: Ю. В. Болтрик у міжнародних сходознавчих проєктах

СТАТТІ

Іванова, С. В. Буджацька культура Північно-Західного Причорномор'я
Кузнецова, Т. М. Имена и курганы архаического периода
Махортих, С. В. До проблеми виділення центрів влади у скіфів Східної Європи у VII—VI ст. до н. е.
Фіалко, О. Є. Поховання амазонок Лісостепового Придніпров'я
Бабенко, Л. І., Лифантій, О. В. Атрибуція речей із забутого комплексу з розкопок біля с. Васильків
Дзиговський, О. М., Сапожников, І. В. Дві групи пам'яток пізньоримського часу у верхів'ях долини р. Тилігул

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Васильєв, П. М. Мікролітичний комплекс пізнього гравету Північної України: на прикладі стоянок Пушкарі та Ключі
Гуцал, А. Ф. Дослідження чорноліських курганів в регіоні Дністровської ГАЕС
Скорий, С. А., Орлик, А. П., Зимовец, Р. В., Каравайко, Д. В. Скифское погребение кургана Орликова Могила на юге Кировоградщины

CONTENTS

OUR JUBILEE

Otroshchenko, V. V. Perpetuum Mobile of the Ukrainian Archaeology (to the 70th jubilee of Yu. V. Boltryk)
Biliaieva, S. O. Through the Prism of a New Vision. Yuri Boltryk in international orientalist projects

PAPERS

Ivanova, S. V. Budzhak Culture of the North-West Pontic Region: Contacts and Connections with Corded Ware Culture
Kuznetsova, T. M. Names and Barrows of the Archaic Period
Makhortykh, S. V. Concerning the problem of identifying the Scythian centers of power in Eastern Europe in the VII—VI centuries BC
Fialko, O. Ye. Burials of the Amazons of the Forest-Steppe Dnieper Region
Babenko, L. I., Lifantii, O. V. The Attribution of Forgotten Assemblage from the Excavation near Vasylkiv Village
Dzygovskiy, O. M., Sapozhnykov, I. V. The Two Groups of Late Roman Age Settlements in the Headstream of Tiligul River

PUBLICATIONS of ARCHEOLOGICAL MATERIAL

Vasyliiev, P. M. Microlithic Complex of Late Gravettian of Northern Ukraine: by the Example of Pushkari I and Kliusy Sites
Hutsal, A. F. Research of the Chornoliska culture Kurgans in the Dnister region
Skory, S. A., Orlik, A. P., Zymovets, R. V., Karavai-ko, D. V. Scythian Grave of the Mound Orlykova Mohila in the South of Kirovograd Region

Приложение 1. Яниш, Е. Ю. Результаты определения остеологических материалов из археологических раскопок кургана Орликова Могила

Приложение 2. Козак, О. Д. Антропологічна експертиза кісткових решток зі скіфського поховання кургану № 7 (Орликова Могила)

Приложение 3. Николаенко, Н. А. Результаты определения кристаллических горных пород, использованных при сооружении кургана Орликова Могила (№ 7)

Купрій, С. О., Лифантій, О. В., Шелехань, О. В. Курган 6 могильника Водославка. Поховання скіфської знаті

Куштан, Д. П., Кузьмич, Д. В. Студенець-Бучацька — нове поселення скіфського часу в Канівському Подніпров'ї

Ромашко, А. В., Крылова, Л. П. Скифский курган у с. Калиновка в Надпорозьжє

Колтухов, С. Г. Каменный склеп кургана X Белогорского курганного могильника

Кармазіна, Л. В. Фібули із городища на горі Лисука (знахідки 2016—2018 рр.)

Павлова, М. П. Натільні хрести з поселення Феофанія (розкопки 2016—2017 рр.)

176 Appendix 1. Yanish, E. Yu. Results of determination of osteological materials from archaeological excavations of the Orlykova Mohila

177 Appendix 2. Kozak, O. D. The anthropological examination of bone remains from the Scythian Grave of Mound No. 7 (Orlykova Mohila)

178 Appendix 3. Nikolaenko, N. A. Results of determination of crystalline rocks used in the construction of the Orlykova Mohila (No. 7)

182 Kuprii, S. O., Lifantii, O. V., Shelekhan, O. V. Barrow 6 of Vodoslavka Burial Ground. The Grave of Scythian Nobility

213 Kushtan, D. P., Kuzmich, D. V. Studenets-Buchatska — the new settlement of Scythian Period in the Mid-Dnieper Basin

220 Romashko, A. V., Krylova, L. P. The Scythian Barrow near Kalinovka Village in Nadporizhzhya

229 Koltukhov, S. G. Stone Crypt in the Barrow X of Belogorsk Burial Ground

239 Karmazina, L. V. The Fibulae from Lysukha Hillfort (Finds of 2016—2018)

247 Pavlova, M. P. Cross pendants from Feofania (2016—2017 excavations)

ПОХОВАЛЬНИЙ ОБРЯД У СКІФІВ

Білінський, О. О. Проблема поховального обряду населення скіфського часу Посейм'я

Переводчикова, Е. В., Фирсов, К. Б. Чертомлык и Козел: курганы, кони и переправа

Белопольська, О. А. Символ металевого казана у скіфському поховальному ритуалі крізь призму етноаналогії

255 Bilynskyi, O. O. Problem of Funeral Rites of the Population of Scythian Age in the Seym River Basin

263 Perevodchikova, E. V., Firsov, K. B. Chertomlyk and Kozel: Barrows, Horses and Crossing

269 Bielopolska, O. A. Symbolic meaning of metal cauldron in Scythian Burial Practice from Ethnoanalogy Perspective

FUNERAL RITE of the SCYTHIANS

АРХЕОЛОГІЯ МИСТЕЦТВА

Алексеев, А. Ю., Минасян, Р. С., Шаблавіна, Е. А. О бронзовых навершиях с грифоном из скифского Александропольского кургана

Задников, С. А. Коллекция предметов из Александропольского кургана в собрании Музея археологии Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Бабенко, Л. І. Навершя із Чмиревої Могили

Попандопуло, З. Х. Навершя Чмиревої Могили

Полідович, Ю. Б. Коштовні предмети з Шумейківського кургану

Вертієнко, Г. В. «Східна Афродіта» на виробах з території Скіфії (до витоків іконографії)

Базарбаєва, Г. А., Джумабекова, Г. С. К изучению репертуара зооморфных изображений в искусстве саков Инкардарьи

Очеретний, С. В. Роговий гребінь з розкопок на Немирівському городищі

278 Alekseev, A. Yu., Minasyan, R. S., Shablavina, E. A. Notes on Bronze Pole-Tops with a Griffin From Scythian Aleksandropol Barrow

285 Zadnikov, S. A. Objects from Alexandropol Kurgan in the Collections of the Archaeological Museum of Kharkiv Karazin National University

295 Babenko, L. I. Pole-tops from Chmyreva Mohyla Barrow

313 Popandopulo, Z. H. Pole-Tops of Chmyreva Mohyla Barrow

322 Polidovych, Yu. B. Precious Items from the Shumeiko Barrow

340 Vertiienko, H. V. «Oriental Aphrodite» on the Objects from Territory of Scythia (on the Origins of Iconography)

348 Bazarbaeva, G. A., Jumabekova, G. S. On the Studies of Zoomorphic Images repertoire in the Art of Inkardaria Sakas

357 Ocheretnyi, S. I. Horn Comb from the Excavation on Nemyriv Hillfort

The ARCHAEOLOGY of ARTS

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Рудь, В. С., Хофманн, Р., Косаківський, В. А., Зайцева, О. В., Мюллер, Й. Білий Камінь: планування найбільшого поселення трипільської культури межиріччя Південного Бугу та Дністра

Секерська, О. П. Археозоологічні комплекси зі скіфських курганів

Горбаненко, С. А. Використання конопель у ранньому залізному віці

ARCHAEOLOGY and NATURAL SCIENCES

362 *Rud, V. S., Hofmann, R., Kosakivskyi, V. A., Zaitseva, O. V., Müller, J.* Bilyi Kamin: Site Structure of the Biggest Trypillia Culture Settlement of the Southern Buh — Dnister Interfluve

373 *Siekerska, O. P.* Archaeozoological complexes of Scythian Barrows

381 *Gorbanenko, S. A.* The use of cannabis in the early Iron Age

ІСТОРІЯ НАУКИ

Залізник, Л. Л. Українська археологія: стан і перспективи (суб'єктивне враження про об'єктивний стан)

Сапожников, В. В. Курганы Буджака, исследованные Ф. И. Кнауэром: история раскопок, картография и нынешнее состояние

Бузько, А. В. Письма Анастасии Манцевич к Марии Вязьмитиной

HISTORY of SCIENCE

388 *Zalizniak, L. L.* Ukrainian Archaeology: the State and Prospects (The subjective impression about the objective state)

396 *Sapozhnykov, I. V.* The Kurgans of Budzhak Explored by F. I. Knauer: History of Excavtion, Cartography and Modern State

423 *Buzko, O. V.* Letters from Anastasia Mantsevich to Maria Viazmitina

ХРОНІКА

Дмитро Якович Телегін: 100 років від дня народження

Звіт про Міжнародну наукову конференцію «Від палеоліту до козацької України» до 100-річчя Дмитра Яковича Телегіна

The CHRONICLE

439 Dmytro Telehin: 100th Anniversary

442 The report on the International scientific conference «Since Paleolithic until Cossack's Ukraine» dedicated to 100th Anniversary of Dmytro Telehin